

Váltó-sáv Alapítvány

1082 Budapest, Üllői út 42. 4. 1.

Tel./fax: (06-1)-352-6755

web: [www.valtosav.hu](http://www.valtosav.hu)

e-mail: [alapitvany@valtosav.hu](mailto:alapitvany@valtosav.hu)

szakmai vezető: Mészáros Mercedes

0670-501-3291

**A sajtófigyelés összegzése a 2009. 08. 16. – 2010. 02. 15-ei  
(6 hónap) időszakra vonatkozóan**

Készítette: Csáki Anikó

A projekt keretén belül 2009. 04. 01-től sajtó- és médiafigyelést folytattunk, melynek célja a sajtóban fellelhető, a célcsoportot érintő diszkriminációs esetek gyűjtése és vizsgálata.

A sajtófigyelést a következő lapokra és internetes oldalakra terjesztettük ki: Népszabadság, Magyar Nemzet, Magyar Hírlap, HVG, Magyar Narancs, Blikk, Bors, [www.hirstart.hu](http://www.hirstart.hu), [www.index.hu](http://www.index.hu), [www.origo.hu](http://www.origo.hu), a szavak, melyekre rákerestünk: börtön, fogvatartott, elítélt, büntetés-végrehajtás, szabadult, diszkrimináció.

Jelen összefoglalónk a 2009. 08. 16. - 2010. 02. 15-ei időszakban megjelent cikkekkkel foglalkozik. (A 2009. 04. 01.-2009. 08. 15-ei időszakra külön összefoglaló készült.). Az elmúlt félévben a keresőszavak alapján összesen 105 db cikkre bukkantunk, melyet projektünk szempontjából érdekesnek és figyelemreméltónak találtunk, témájuk közvetve vagy közvetlenül a fogvatartottakat és a szabadultakat érintő diszkriminációhoz kapcsolódik, illetve azzal összefüggésbe hozható. A cikkek témakörök szerinti csoportosítása és témája eléggé hasonlatos az előző félévben vizsgált írásokkal, összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a vizsgált témát illetően a médiában jelentősebb változást nem tapasztaltunk.

## **1. Rendőri intézkedések során elszenvedett bántalmazások, diszkrimináció**

Ebben a félévben a vizsgált lapokban csak elvétve talákoztunk olyan cikkel, melyben fellelhető volt a rendőri intézkedés során elszenvedett bántalmazás, ill. diszkrimináció. A cikkekben – csakúgy, mint az előző félév során – olvashattunk a 2006-os októberi tüntetések során alkalmazott rendőri intézkedésekről is.

A következő részletben néhány fiatal megdöbentő történetén keresztül kerül bemutatásra, hogy a rend őrei hogyan, miként jártak el a fent említett időszakban:

*Budapest lakóinak fogalmuk sem volt arról, hogy szeptember 19., 20., 21-én, a késő esti és az éjjeli órákban a rendőrség nem csupán azokkal szemben intézkedett, akik arra rászolgáltak. A pesti utcákat harcmezőnek használva hajtóvadászatot folytattak békés állampolgárok, jobbára fiatalok ellen. Voltak, akiket az utcáról, másokat az örszobákról kellett a kórházakba szállítani súlyos sérüléseik miatt. A rendőri brutalitástól megmenekült szemtanúk világhálóra feltett szavai, a két, három napja eltűnt gyermekeiket, hozzátartozóikat keresők kétségbeesett üzenetei nyomán kezdett tudatosulni egy szűk, majd egyre szélesedő rétegben, hogy itt olyan események történnek, amelyekre ép ésszel, egy jogállamban nincs magyarázat. Később azt is megértettük, hogy a találomra összeszedett, szó szerint megkínzott fiatalok otlétét miért tagadták le a rendőrkapitányságokon.*

Csáki Líviát, Garamszegi Laurát, a két tizennyolc éves, érettségi után lévő lányt, valamint Tarsoly Milánt, az első éves egyetemistát azzal gyanúsították, hogy 2006. szeptember 21-én barikádot emeltek a Budapest VIII. kerületében lévő Bródy Sándor utcában. A hamisan valló rendőrkülönítmény azt is állította, hogy a két kislány köveket hordott.

A három fiatal gyerekkori barátság fűzi össze, védettségben nevelődtek, politikai vagy egyéb indulataik nem voltak. Egyetlen „vétségük”, hogy az említett estén a belső kerületekben voltak, s az elterelések, illetve lezárások miatt nem tudtak távolabb lévő otthonaikba jutni. Szüleik több nap után, összeverve találtak rájuk a VIII. kerületi, Víg utcai rendőrkapitányságon. Lívia fejét viperával törték be. Mindennek nem tulajdonítottak különösebb jelentőséget a velük szemben indított ügyészi vizsgálat során. Pedig az kilenc hónapig tartott és hétszáz oldalnyi iratanyagot emésztett fel. A fiatalok ellen végül kénytelenek voltak megszüntetni az eljárást. A rájuk hamisan valló rendőröknek hajuk szála sem görbült. Míg a procedura tartott, nemegyszer hallottam a szülőktől, hogy olykor úgy érzik, semmi esélyük sincs a politikai hatalom, az ügyészség, a rendőrség felmorzsolja őket. Mint a szalmaszálba, úgy kapaszkodtak a reménybe, talán lesz, aki megcáfolja a hazugságokat.

Kengyel Miklós számára az is felfoghatatlan, ami utóbb derült ki, hogy a közszolgálati rádió udvarán gyűjtőhelyet, szabadtéri fogdát rendeztek be. Esténként, éjszakánként ide hurcolták be az utcákról s más helyekről – köztük kapualjából – összeszedett embereket. Filctollal számokat írtak rájuk, kínozták, verték őket. Aki elájult, felrugdosták. Egyeseket mentővel szállítottak el, a „jobb” állapotban lévőket többek között a Víg utcai kapitányságra.

– A kislányom nem szívesen beszél arról, amin átment. Inkább mi, szülők idézzük fel gyakran azt az őszit. Hihetetlen számunkra, hogy tágabb ismeretségi körükben ma is elképzelhetetlennek tartják, hogy annyi gyerek ellen indult büntetőeljárás igaztalanul. Nem tudom persze, hogy pusztá háritásról van-e szó, hiszen az átlagemberek már a „normális” élettől is meg vannak nyomorítva, vagy más az oka. Nehezen felejtünk azért is, mert a bíróságokon újra és újra el kell mondani, ami akkor történt. Ez felzaklatja Laurát, mert fel kell idéznie a pillanatot, amikor először megütötték, amint a barátait verik. Azt, ahogyan hátrabilincselte kézzel futnak a rádió felé, s közben azzal a noszogatják: fuss, ribanc... Az újabb verést és térdeplést a rádió udvarán. A bánásmódot a Víg utcai kapitányságon, majd a börtönt. Felfoghatatlan számomra, hogyan tudták azok a teljes védőfelszerelésben lévő emberek brutálisan verni a védtelen, törékeny lányokat?

Garamszegi Gáborné, Ildikó: – Még mindig tele vagyunk fájdalommal. Nem tudunk közömbösen gondolni azokra, akik ezt elkövették. A reményünk annyi, hogy talán nem mindegyik rendőr ilyen, s az is egyre világosabb, hogy nem maguktól vadultak meg.

(2009. 12. 24. Magyar Nemzet)

## **2. A büntetés-végrehajtás intézeteiben: a magyar börtönviszonyok**

A legtöbb diszkriminációs témakört érintő cikk (a vizsgált cikkek kb. fele) témáját tekintve a börtönviszonyokkal foglalkozott. Tartalmukat nézve igen nagy hasonlóságot mutatnak az előző félévben olvasott cikkekkel: ismét több írás született az ombudsmani

börtönlátogatásokkal kapcsolatosan, olvashattunk a börtönökben továbbra is uralkodó túlzásfóltságról, az intézetekben fellelhető erőszakról. Emellett néhány cikk pozitív tapasztalatokról is beszámol, egyes büntetés-végrehajtási intézetekről született beszámolók határozottan pozitív képet tárnak elénk az adott intézetben található körülményekről.

#### *A, Fogvatartottak bántalmazása – a büntetés-végrehajtás személyzete által*

Ez a félév sem telt el anélkül, hogy a sajtóban ne szembesültünk volna a büntetés-végrehajtási intézetekben előforduló erőszakkal:

*„A smasszerok rendszeresen megverik a rabokat, én is bekattantam volna, ha nem szabadulok idő előtt. Nem lehetett már bírni azt a terrort, amit az egyik körletparancsnok vezetett be, aki állítólag szabad kezet kapott a vezetésről. Csendes pihenő alatt jöttek be a zárkákba, és addig kötekedtek, amíg valaki nem bírta cérnával és visszaszólt. Hátrabilincseltek a kezét, és úgy dobták le a lépcsőn a harmadikról, össze-vissza törte magát, aztán bevitték a fogdába és ütötték vágták, ahol érték” – mesélte lapunknak egy hosszabb börtönbüntetésből nemrég szabadult férfi, akinek a barátját először „szétütötték” a börtönőrök, majd orvost hívtak hozzá, aki először végbélvizsgálatot végzett a kiláncolt szerencsétlenül, majd ugyanazzal a gumikesztyűvel ellenőrizte a fogai állapotát. Nem engedték ki a fogdából, amíg be nem gyógyultak a sebei, de a trauma hatása nem múlt el, így nemsokára felakasztotta magát.*

*Szakértők szerint ilyen esetben maximum egy évre helyezik át más körletbe vagy intézetbe az elkövetőket, ám ennél keményebb retorzióra nem számíthatnak. Az pedig, hogy őr ellen eljárás induljon, a fehér hollók előfordulási mutatóihoz közelít.*  
(2009. 09. 20. Hírstart)

A kaposvári esetről az előző félévben is, és most is olvashattunk:

*A nyomozás során kiderült: az őrök verték meg többször is, két napon keresztül bántalmazták. Egyszer kutyát uszítottak rá, az állat szájkosara többször fejbe verte a fogvatartottat. Majd az egyik őr fültövön ütötte kézzel, ami miatt összeesett.*

*Másnap a földre lökték, az egyik őr a mellkasára állt és többször ököllel ütötte a fejét. Ekkor került kómás állapotba az 56 éves férfi. Másnap reggel kiszáradva találták az ágyában. Ekkor került kórházba, ahol februárban meghalt.*

*Nem sokkal ezután a Kapos TV-hez került egy felvétel, amelyen az egyik börtönőr beszél felettesével a történetekről, négy társát nevezi meg. Azt mondja, hogy "bementek, és igazából azt láttam, hogy megindul a keze, a végét már nem láttam, csak hallottam a csattanást".*

*Ettől kezdve - a börtönőr állítása szerint - már csak hallotta a dulakodásra utaló hangokat, de látni nem látta, ahogy fogalmaz, megpróbált kimaradni belőle. Az eset után leváltották kaposvári börtön parancsnokát.*

*(2010. 01. 11. Index, és ugyanerről: 2010. 01. 11. Hírstart, 2010. 01. 11. HVG, 2010. 01. 12. Népszabadság)*

*Összeverték az olaszliszkai gyilkosság ügyében elítélt egyik vádlottat a börtönben a börtönőrök még 2008 szeptemberében, írja a Heti Válasz.*

*A lap szerint a nemrég életfogytiglanra ítélt férfi 2008. szeptember 2-án kevésnek tartotta a reggelit, és a tejjőlös túrót kiejtette a zárka ablakán. Az ételből néhány csepp az őr cipőjére és nadrágjára fröccsent. A biztonsági tiszt erre az összes őrt odahívta, a zárkából minden fogva tartottat kivezettek.*

*A börtönőrök a magára maradt férfit azzal provokálták, hogy üsse meg az egyik felügyelőt. A rab nem tette meg, mire az őr ütötte meg őt. Ezután megbilincselték, állát és orrát is megrúgták, az orra el is törött. Az őroket nem távolították el a testületből az ügy miatt. Egyikük nyolchavi felfüggesztett börtönbüntetést kapott, és átmenetileg lefokozták, egy másik pedig előjárói intézkedés elmulasztása miatt 87 500 forint pénzbüntetést kapott, nem jogerősen.*

*(2009. 11. 19. Index, Hírtart, Heti Válasz)*

## *B, Fogvatartottak egymás között*

A következő cikkrészletek szintén nem mentesek az erőszaktól, az agressziótól és a megaláztatástól. A cikkekből megtudhatjuk, hogy bizonyos bűncselekmények elkövetőinek nemcsak a bíróság által meghozott ítélettel, hanem társaik ítéletével is számolniuk kell.

*Riportalanyaink egybehangzóan állítják, hogy akár Marian Cozma gyilkosainak, akár a debreceni sorozatgyilkosoknak – feltéve, hogy elítélik őket – csak akkor van esélyük a túlélésre, ha elkülönítik őket. Míg korábban a nevelőtiszt jóindulatán múlt csupán, hogy mondjuk egy ötven kilós pedofil 120 kilós „kannibálok” közé kerül-e, mára komoly védelmet élveznek azok a fogvatartottak, akik olyan bűncselekmény miatt kerültek a rács mögé, amelyet a börtönfalakon belül mély megvetéssel fogadnak. „A fogvatartottak ugyanis magukon érzik a társadalomnak azt az akaratát, hogy az ilyen személyeket a bíróságon túl, ők is megbüntessék. A börtön erőközpontú hangulatát ugyanis átítatja a férfiasság kultusza, egy macsó szemlélet, és ebbe sehogy sem illenek bele a gyengébbet támadó bűnelkövetők. A macsók identitásukban érzik magukat fenyegetve, ha bekerül közéjük egy gyermekek kiszolgáltatottságával visszaélő bűnöző, ezért mindent megtesznek annak érdekében, hogy megalázzák: elveszik a tárgyait, csomagját, húsadagját, takarítatnak vele, és a pokol legalsó bugyaraként rendszeresen megerőszakolják vagy bántalmazzák” – állítja Fliegauf, hozzátéve, hogy éppen ezért próbálja a börtönrendszer elkülönítéssel megóvni ezeket a személyeket. Így aztán más életrendet alakítanak ki számukra, más típusú zárkákban tartózkodnak, sem egymással, sem más elítéltekkel nem érintkezhetnek közvetlenül, máshogy van megbilincselve kezük-lábuk, egyedül zuhanyoznak, és egyedül esznek.*

*„Amikor valaki bekerül a börtönbe, egy-két hétre külön teszik, amíg tart az orvosi vizsgálat, az adatkezelés, a nevelővel való beszélgetés, vagy a munkába állítás. De utána szelektálják őket. Akik meg akarják őket leckéztetni, minden egyes lépésüket figyelni fogják, és kezdődik a siralomház, a kegyetlenkedés, a megaláztatás” – vázolja a keserű jövőt Németh J. Kandinszky, de azt azért megemlíti, hogy a fizikai felépítés és az esetleges szövetségeseik sokat javíthatnak a helyzeten. Az a célszemély, aki egyedül marad, minimum szurkálás*

elszenvedője lesz. A detektor ugyanis nem mutatja ki például az üveget, amivel a fürdőben komoly sérüléseket lehet okozni. A börtönviszonyokat leleplező könyv szerzője állítja: kifejezetten gyakoriak az ilyen esetek, de az ügyek szinte mindig a falakon belül maradnak. A túlélőket átszállítják másik fegyintézetbe, és az élet megy tovább.

Van még egy nagy baj  
A börtönőrök tehát sokszor nem avatkoznak a belviszályokba. Németh J. Kandinszky szerint azért, mert mindegyik arra ügyel, nehogy az ő műszakjában legyen a balhé. Azzal ugyanis rengeteg pluszmunka van, fegyelmi lapok, jegyzőkönyvek, stb. Amit el lehet tehát tusolni, az titokban marad. Amit nem, arról jegyzőkönyvet írnak és megpróbálják házon belül elintézni. És ez vonatkozik a börtönőrök visszaéléseire is. Ha a sértett elítélt egy kicsit intelligensebb a többinél és van ügyvédje, akkor komoly fejfájást tud okozni a jól kidekázott rendszerben. Nem tanácsos azonban sokat ugrálni, mert egészen minimális kihágásokért is komoly retorzió érheti a renitenst. Vannak olyan bv-intézetek hazánkban, ahol szabályos terrorhangulat uralkodik, néhány „véreskezű” körletparancsnok jóvoltából. A jogszociológus több olyan esetről is tud, ahol életre szóló rokkantsággal vagy halállal végződött a megleckéztetés.  
(2009. 09. 20. Hírstart)

Hogyan teltek a börtönévek Viktória számára?  
– Rendszeresen előfordultak konfliktusok. Együtt ült a taxisgyilkosokkal is. Nagyon megkínózta ez az időszak. Hol pumpával verték össze, hol csikket nyomtak el rajta. Előfordult, hogy két másik lány addig mosatta vele a cuccait, amíg mindkét keze összes ujjáról le nem jött a bőr.  
(2009. 11. 03. Bors)

FARKASTÖRVÉNY - Nyílt titok: a börtönökben kegyetlen világ vár azokra, aki gyereklányok megerőszakolása vagy megölése miatt kerülnek rács mögé. A 25 éves P. József helyzetét különösen megnehezíti: őt mindkét bűnnel gyanúsítják. A Bors információi szerint az előzetes letartóztatásban lévő férfi egy többszemélyes cellába került, és természetesen ő áll a ranglétra legalján. A többiek folyamatosan zaklatják, csípős megjegyzéseikkel és a kiközösítés fegyverével pszichikailag terrorizálják a kiskunlacházi H. Nóra megölésével gyanúsított férfit. Volt már kellemesebb helyzetben is ügyfelem, a társai érezhetően kiközösítették őt – kommentált dr. Ruzsbaczký Nóra, P. József ügyvédje. A nemrég lezárult nyomozás iratait a rendőrség tegnap átadta az ügyészségnek, amelynek 60 nap áll rendelkezésére a vádirat elkészítésére.  
(2010. 02. 03. Bors)

Árammal kínozták, törülközővel fojtogatták, rugdosták, ütötték, így regulázta meg cellatársát három fiatal a tököli börtönben. H. Zsolt a szakértők szerint csak a vakszerencsének köszönhette az életét.

A kínzások akkor kezdődtek, amikor 2005. augusztus 24-én H. Zsolt bekerült a 207-es cellába. A fiatal azt állította, hogy rablás miatt csukták le, ám hamar kiderült, hogy hazudott. H. ugyanis édesanyja bántalmazása miatt került a rácsok mögé, ezt pedig nem nézik el a börtönben.

Első napi büntetése a „guggoltatás” és az „árnyékolás” volt, azaz törülközővel fojtogatták, rugdosták, ütötték. Mivel Zsolt nem akart áruló lenni, nem szólt a felügyelőknek. Így másnap már durvább dolgot találtak ki a cellatársak. Levetkőztették a vékony, alacsony fiút, majd vízzel lelocsolták, így kellett megfognia a leszerelt

*villanykapcsoló drótyját. Háromszor tették ezt vele, annak ellenére, hogy Zsoltot a 220 volt a földhöz vágta, és elvesztette az eszméletét. Negyedszer azért nem sikerült, mert H. Zsolt ordítani kezdett.*  
(2010. 02. 11. *Blikk*)

### *C, Túlzsúfoltság a büntetés-végrehajtási intézetekben*

Az intézetek telítettsége az új büntetés-végrehajtási intézetek megépítésével sem csökkent, a sajtóban megjelent adatok szerint a túlzsúfoltság továbbra is 120-140%-os értéket mutat.

*Egy fogvatartott napi ellátása mintegy 8 ezer forintba kerül – a költséget csökkenthetné, ha többen dolgozhatnának közülük. A piacvesztés és a gazdasági válság miatt azonban a több mint 15 ezer fogvatartottból mindössze 3900 elítéltet tudnak foglalkoztatni 12 gazdasági társaságukban (amelyekből 9 ipari, 3 pedig mezőgazdasági cég). Ma a börtönökben 129 százalékos a telítettség, 15 500 embert tartanak fogva a 12 200 fő befogadóképességű intézményekben.*

(2009. 09. 21. *Magyar Nemzet*)

*A döntés-előkészítéshez hatástanulmány és költségszámítás is készült, írta Draskovics Tibor, aki a levélben beismerte: "a férőhelyek ideiglenes megszüntetésének hatására az átlagos telítettség országosan 122 százalékról 140 százalékra emelkedik majd, de az büntetés-végrehajtási szakmai szinten még kezelhető".*

(2009. 09. 01. *Hírtart*)

*Tavalyelőtt ugyan épült két új börtön, ami átmenetileg enyhítette a korábbi átlagosan 160 százalékos túltelítettséget, de most újra egyre kevesebb a hely. Most átlagosan 130 százalékos a telítettség, de van olyan megyei börtön, ahol kétszer is többen vannak az optimálisnál. Ezért a BVOP már az idén is kért többlettámogatást, csaknem egymilliárd forintot, jövőre pedig a tervek szerint ezt már beépítik a költségvetésükbe.*

(2009. 10. 02. *Hírtart*)

### *D, A fogvatartás egyéb körülményei*

A következő cikkrészletekben főként az ombudsmani látogatások negatív és pozitív tapasztalatairól olvashatunk, ill. az ombudsmani látogatások eredményei mellett más szemszögből és élettörténetekből is képet kaphatunk a büntetés-végrehajtási intézetekben zajló életről, körülményekről.

*A sértett cigányasszony azt állítja, a börtönben maradandó egészségügyi károsodást szenvedett és számos megaláztatás érte.*

*A 37 éves nő szerint több betegsége a mostoha börtönkörülmények között alakult ki*

Mint mondta, az előzetesben kiújult az asztmája és többször volt mandula-, illetve petefészkek gyulladása is, amelyeket szerinte az előzetesben nem kezeltek megfelelően. Mint mondta, többször panaszkodott, de nem kapott megfelelő gyógyszereket, ezért kintről csempészték be neki gyulladásgátlót. Egy szilánkosra tört bölcsességfogról is beszélt, amelyet csak hetek után távolított el a szájszész, de időközben a szája is begyulladt.

Szabadulása után manduláját és egyik petefészket el kellett távolítani és meddő lett. Állítása szerint kardiológiára jár, nyugtatókat, szívgyógyszereket szed. Meg van győződve arról, hogy jelenlegi betegségei a mostoha börtönkörülményekre vezethetők vissza. "Mindenféle nővel összeraktak, akik jöttek-mentek, behozták a betegségeket. Hideg, nyirkos volt a cella: a börtön nem egy szanatórium" - sorolta sérelmeit.

A második évtől takarítóként dolgozott a börtönben, ebből a fizetésből finanszírozta egyebek mellett azt is, hogy elvigyék apja és testvére temetésére. Mint mondta, nagyon megalázó volt, ahogy hat órrel, bilincsben vitték a vidéki szertartásokra. "Amikor visszaérkeztünk, kaptam egy parancsnoki dicséretet, hogy nem történt semmi a temetésen. Általában viszont nem ez a hangnem volt jellemző. Sokszor kiabáltak, hogy nem félsz a 15 évtől, cigány kurva? Itt fogsz meghalni a börtönben" - állította.

Nemcsak a börtönben volt része megaláztatásban, szerinte a pszichológus és a nőgyógyász által írt szakértői vélemények is tartalmaznak diszkriminatív elemeket. A pszichológus a leírásában úgy fogalmazott, hogy az asszonynak "barnás kültakarója van" illetve "életvezetése [...] élőködésre való hajlamát mutatva kissé hullámzó jellegű". A szülész-nőgyógyász szerinte nem is vizsgálta meg, a szakvéleményét orvosi lexikonokból ollózta össze. (2009. 09. 02. Origo)

Ugyanerről a történetről egy másik lapban is olvashattunk:

A nő 1090 napot ült ártatlanul. Az egészsége tönkrement. Két hónappal a letartóztatása után az egyik foga fájni kezdett. Az ügyeletes tiszt nem engedélyezte, hogy sürgősségi ellátást kapjon. Több hét telt el így. A fájdalom már annyira kinozta, hogy végül mégiscsak orvoshoz küldték. A fogász azonban egy jó fogát húzta ki. Ennek következtében krónikus gyulladás alakult ki, s további hat foga ment tönkre. Aztán begyulladt a füle. A zárkában hűvös volt, az állandó felfázástól petefészkek-gyulladása lett. Szívproblémákkal is küszködött - három hetet töltött a tököli rabkórházban. A szabadulás után Anikó szájszészhez ment, majd felkeresett egy nőgyógyászt, aki petevezeték-elzáródást állapított meg. Cisztát diagnosztizáltak. A makacs gyulladás miatt nem lehet gyermeke. Ezt a János kórház meddősségi centrumában állapították meg.

- 2001 februárjában meghalt a nővérem. Csak később tudtam meg, hogy még utoljára látni akart. De nem engedélyezték az eltávozásomat. A temetésére elszállítottak Sárospatakra. Összebilincselve vezettek a sírhoz. Mint egy kutyát."

2002 januárjában az édesapja is meghalt. Tőle sem vehetett búcsút. Apja még bement a beszélőre, de nem engedélyezték, hogy megöleljék egymást.

(2009. 09. 02. Népszabadság)

Ezért a fogyatékossgal élő fogvatartottak alkotmányos jogainak érvényesüléséről az ombudsman hivatalból átfogó vizsgálatot folytatott az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben (IMEI), a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában, Tökölön és a Nagyfai Bv. Intézet Krónikus Utókezelő Részlegén - minderről az Országgyűlési Biztos Hivatala kedden közleményben adott tájékoztatást.

*A nőket és a férfiakat a vizsgált intézetekben mindenütt elkülönítetten helyezik el, a fiatalkoriakat viszont nem. Ez szemben áll a gyermekek kiemelt védelemhez és gondoskodáshoz való jogával - mutatott rá az országgyűlési biztos. Tökölön a fürdőhelyiségek nem akadálymentesek, és nincs a mozgáskorlátozottak számára kialakított külön WC. A főépület kicsi, ketrecszerű sétatudvara csak korlátozottan biztosítja a szabad levegőn tartózkodás lehetőségét, pedig a kórház körül elegendő tér állna rendelkezésre egy megfelelő sétatudvar kijelölésére.*

*Az ombudsman felhívja a figyelmet arra, hogy a betegjogi képviselő csak idén nyáron vette fel a kapcsolatot a Nagyfai Bv. Intézettel, ahol azóta sem biztosítják a fogyatékossgal élő fekvőbeteg fogvatartottaknak a jogszabályban előírt heti egy nap fogadóórát. Nagyfához és a bv. intézethez rendkívül rossz minőségű, kátyús betonút vezet. A biztos ennek sürgős kijavítására is ajánlást tett. Felmerült az intézet bezárása, illetve összevonása is, bár inkább fejleszteni, mintsem leépíteni kellene, hiszen a környezet - az utat leszámítva - nagyon kedvező, tágas tér, fákkal, növényekkel - olvasható a közleményben.*

*(2009. 12. 08. Hírtart)*

*Az ombudsman kifejtette: az országban lévő büntetés-végrehajtási intézetek között jelentős különbségek vannak, különösen a régi és az új intézmények, az ország keleti és nyugati részében lévők között, valamint az előzetes letartóztatásban lévő, illetve a kiszabott szabadságvesztést töltő embereket befogadó intézmények között. Ezek a drámai különbségek pedig - vagyis hogy a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás nem mindenhol és nem ugyanazt jelenti minden állampolgár számára - visszas helyzetet teremtenek és megkérdőjelezzik, a fogvatartottakat egyenlő elbánásban részesítik-e. Kiemelte: az előzetesen fogvatartottak helyzete relatíve súlyosabb az "előzetesházakban", mint a ténylegesen elítélteké, náluk kisebb a lehetőség a foglalkoztatásra, holott ők még nem bizonyultak bűnösnek a bíróság előtt, fogvatartásuknak átmenetinek kellene lennie.*

*Szabó Máté szerint a börtön és a büntetés-végrehajtás a társadalom "sötétben lévő sarka", évek óta folytatott vizsgálataival pedig ezt a sötét sarkot akarja megvilágítani, úgy, hogy az a büntetés-végrehajtás rendszerének fejlesztését eredményezze. Kijelentette: elfogadja, hogy a magyar problémák nem kirívóak európai összehasonlításban, de mégis fontosnak nevezte az emberi jogok korlátok nélküli érvényesülését a bv keretei között - ezek között említette a megfelelő mennyiségű légtérrel, a reszocializációs és oktatási lehetőségeket és az akadálymentesítést.*

*Szabó Máté szerint megoldandó feladat az ünnepnapok kapcsolattartás, a családos látogatás, a mindennapos fürdés, a fogyatékosok speciális igényeinek kielégítése.*

*Kökényesi Antal felhívta a figyelmet arra, hogy gyakran az 1800-as évek végén épült, és bár nagyon masszív, de nem a célnak, az európai uniós és ombudsmani elvárásnak megfelelő épületekben végzik a munkát. Mint mondta, 2002-ben 160 százalék volt a bv-intézetek telítettsége, tavalyra ez 118 százalékra csökkent, azonban idén már 800-zal több embert tartanak fogva, mint tavaly ilyenkor, ezzel ismét 129 százalékos az intézetek telítettsége. A bv-dolgozók száma pedig 400-zal kevesebb, mint amennyire az állománytábla lehetőséget ad.*

*Kökényesi Antal kifejtette: főleg az ország keleti felében lévő bv-intézetek telítettek, mivel ebben az országrészben több emberrel szemben lép fel az igazságszolgáltatás, és jogos a fogvatartottak igénye, hogy a lakóhelyükhöz közel helyezték el őket.*

*(2009. 12. 08. HVG, ill. ugyanerről olvashatunk ugyanaznap az Origo-n, a Magyar Nemzetben, a Hírtart-on, és a Népszabadságban is.)*

*Megalázó körülmények, túlterhelt személyzet, így jellemezte az ombudsman a Venyige utcai büntetés-végrehajtási intézetet. Akik ugyanis ott vannak előzetes letartóztatásban, átlagosan napi 22-23 órát töltenek bezárva a zárkájukban, feleakkora helyen, mint a jogszabály előír, ráadásul hetente egyszer fürödhetnek öt percig.*

*Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa az elmúlt években már többször vizsgálta az előzetes letartóztatásban lévők körülményeit. Már korábban is megállapította, hogy az intézetek túlszűfoltak, majd a Gyorskocsi utcai büntetés-végrehajtási intézet bezárása után ismét vizsgálni kezdett.*

*Azt tapasztalta, hogy a jogszabályokban előírtaknál kétszer több embert tartanak fogva, ez pedig súlyosan sérti az előzetes letartóztatásban lévők emberi méltóságához való jogát. A személyzet ráadásul - a létszámbeli hiány miatt - túlterhelt.*

*A biztos szerint az Európai Börtönszabályokban megfogalmazott követelmények nem érvényesülnek. Az előzetes letartóztatásban lévők körülményei ráadásul rosszabbak, mint az elítélteké.*

*Az ombudsman ismét az igazságügyi és rendészeti miniszterhez fordult, hogy középtávon gondoskodjon a Venyige utcai intézet zsúfoltságának csökkentéséről és a létszámbeli hiány megszüntetéséről. Emellett felkérte, hogy hasonlítsa össze az előzetes letartóztatásban lévők tartási költségeit és a házi őrizetet biztosító "karperecek" beszerzésének és működtetésének költségeit.*

*(2010. 02. 08. Hírtart)*

Az ombudsmani látogatások az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetre (IMEI) is kiterjedtek, így az ott uralkodó körülményekbe is bepillantást nyerhettünk:

*Eszerint az IMEI 1896-ban épült, az állaga nagyon leromlott, "a munkavégzéshez komoly elkötelezettség szükséges". A létszámstop miatt nem tudnak ápolókat felvenni. Súlyos probléma, hogy a pszichiáterek átlagéletkora 70-75 év és nincs megfelelő utánpótlás. Az értelmi, illetve testi fogyatékossgal élő emberek elhelyezése nem felel meg a Fogyatékossgal Élő Személyek Jogairól Szóló ENSZ Egyezmény rendelkezéseinek, az épület egyáltalán nem akadálymentes, s a jelenleg működő egy-egy szakkörön túl további terápiás és a rehabilitációt elősegítő egyéb tevékenységet is biztosítani kellene.*

*(2009. 12. 08. Hírtart)*

*A közlemény szerint zsúfoltság nincs, ám a helyzet korántsem kielégítő. Az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben (IMEI) Szabó munkatársai az egyik épületet rendkívül leromlott állapotban találták, a másiknak a felső szintjét felújították. Az intézetet több mint 110 éve építették, a kormány régóta tervezi, hogy egy új épületbe költözteti. Odabent 18-20 ágyas kórtermekben élnek a kényszergyógykezeltek, az előzetesen letartóztatottak, vagy elítéltek. A nyolcból négy kórteremben van ugyan biztonsági kamera, de az rossz minőségű. A felnőtteket és a fiatalokat csak együtt tudják elhelyezni. A korábbi tanfolyamok, képzések már megszűntek, jelenleg csak egy szakkör működik, miközben a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések és bánásmód megelőzésére létrehozott európai bizottság ajánlása szerint a gyógyszeres kezelésen túl terápiás és más tevékenységeket is biztosítani kellene. Ehhez képest a testmozgásra egy pingpongasztal ad lehetőséget, az egyik épület kórtermeiben nincs konnektor, televíziót csak a közösségi*

*helyiségben lehet nézni. Az épületek nem akadálymentesek, miközben testi fogyatékkal élőket is gondoznak az intézetben. Az IMEI-ben volnának üres ápolói státuszok, de a létszámstop miatt ezeket nem lehet betölteni. További probléma a főigazgató szerint, hogy az orvosok, pszichológusok átlagéletkora 70-75 év. (2009. 10. 30. Magyar Nemzet, és a témáról olvashatunk ugyanezen a napon a Népszabadságban is)*

## És a pozitív tapasztalatok:

*Megdicsérte a szombathelyi börtönt az állampolgári jogok biztosa. Jónak találta a rabok elhelyezését és a személyzet munkakörülményeit is. Csak apróbb hibákat talált.*

*Jelentős különbségeket tapasztalt más büntetés-végrehajtási intézetekhez képest a másfél éve átadott, vegyes állami és magán-üzemeltetésben működő szombathelyi börtönben Szabó Máté ombudsman. Az állampolgári jogok biztosa hétfőn tette közzé megállapításait a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetéről.*

*Az ombudsman elégedett volt az elítéltek és az ott dolgozók körülményeivel egyaránt. Jónak találta a zárkákat, a zárható WC-t és zuhanyozót, az egy zárkára jutó fogvatartottak számát. Az intézmény javára írta, hogy a rabok egy része szombaton is fogadhat látogatót, hogy rugalmasan kezelik a fogvatartott letéti pénzének felhasználását, illetve hogy elfogadható mértékben tudják foglalkoztatni az elítélteket. Jónak találta az épület őrzését, és elegendőnek a nevelők számát. A biztos előnynek nevezte, hogy a börtön Szombathely külterületén van.*

*Hátrányként jelezte ugyanakkor, hogy a vegyesen, állami és civil közreműködéssel működtetett intézményben lassú a felmerülő problémák tisztázása, nem világos az esetleges kártérítési felelősség, ami sérti a jogállamiság elvét és a jobbiztonság követelményét. Ugyancsak hátrányként értékelte, hogy a börtön tömegközlekedéssel nem megközelíthető, és hogy az elítéltek csak a zárkáikban tudják szárítani mosott ruháikat.*

*(2009. 12. 07. Origo)*

*Szabó Máté az egyes intézményekben szerzett tapasztalatait ismertetve most azt közölte: Szirmabesenyőn – az egy évvel korábban folytatott ombudsmani ellenőrzést követően – pozitív változás következett be a fiatalok fogvatartási körülményeiben. A közlés szerint a Venyige utcai intézetben tapasztaltak ügyében az ombudsman azért emelt szót, mert, mint írta, az állam az előzetesházak bezárásával a hatályos jogszabályi előírásokat sértő, elviselhetetlen zsúfoltságot, fogvatartási és munkakörülményeket idéz elő. A szegedi Csillagbörtönben Szabó Máté kiemelkedő szakmai színvonalú munkát tapasztalt, de rámutatott arra is, hogy az elítéltek elhelyezési körülményeinek és a dolgozók munkafeltételeinek javítására több milliárd forintos beruházásra lenne szükség. Szabó Máté azt írta, az országban mindössze három korszerű, európai szintű büntetés-végrehajtási intézet épült; Veszprémben, Tiszalökön és Szombathelyen. Ezekre a helyekre más intézetekből szállítanak rabokat, így ma egy négyfős cellában hatan-nyolcan töltik büntetésüket. Az ombudsman szerint így fennáll annak a komoly veszélye, hogy ha a helyzet nem változik, a meglévő dolgozói létszámmal nem látható el megfelelő szinten a nevelői munka.*

*Szabó Máté a szombathelyi intézetben találta először úgy, hogy „átgondoltabbak, emberibbek” az elítéltek és a dolgozók körülményei. A hivatal azt közölte, a helyszíni vizsgálatokon az elítéltek sehol sem panaszkodtak a személyzet fizikai erőszakára.*

*(2010. 01. 20. Népszabadság)*

*"Tökölhöz képest egy kórház" - riport az ország legjobb börtönéből*

*Az ország mintabörtönének tartják a szombathelyi büntetés-végrehajtási intézetet, ahol 800 fogva tartott tölti kiszabott vagy előzetes büntetését. Sportpályák, padlófűtés, tiszta falak, sportolási lehetőségek, agyagszakkör és tévé - a börtön állapotát és felszereltségét egy átlagos szanatórium is megirigyelné. Az intézet dolgozói szerint a környezetnek a társadalomba visszazoktató hatása is van. Az [origo] az ombudsman által is megdicsért börtönben járt.*

*"Nyitás óta vagyok ebben az intézetben, már több BV-intézet vendégszeretetéit is élveztem, úgyhogy van összehasonlítási alpom. Az elhelyezési körülményeink itt lényegesen humánusabbak, mint máshol: tisztaság, zárkánként kevesebb fogva tartott, kisebb zsúfoltság van itt. Kb. 30 négyzetméteren vagyunk négyen és minden zárkában van elválasztott fürdőszoba és vécé" - hasonlította össze a szombathelyi börtönben szerzett tapasztalatait a korábbiakkal egy harminc év körüli férfi, aki szerzői jogok megsértése és kábítószerrel visszaélés miatt tölti szabadságvesztését. Várhatóan idén szabadul.*

*Szerinte a 2008 márciusa óta létező szombathelyi börtön abban is eltér a többitől, hogy jobban koncentrálnak a szabadulás utáni időszakra, mint máshol. Ő például itt egy visszailleszkedést elősegítő reszocializációs programon vett részt és parkgondozóként szerzett OKJ-s minősítést.*

*A börtön helyiségei valóban inkább emlékeztetnek egy jó karban tartott, puritán kórházra, semmint egy börtönre: tiszta, fehérre meszelt falak és illemhelyek, sportpályák, padlófűtéssel és tévével felszerelt zárkák - az intézet munkatársai szerint ezek csak itt találhatók meg.*

*Az új épületekbe 2008 márciusában költözött be a börtön, most a mintegy 800 fogva tartottal körülbelül 110 százalékos a telítettsége, ami messze elmarad az országos átlagtól.*

*Elkülönítve helyezik el a dohányzó és a nem dohányzó fogva tartottakat*

*Látogatási napokon - havonta egyszer - egy tágas, székekkel és asztalokkal teli helyiségben várnak az elítéltekkel való találkozásra a hozzátartozók. Az egyik sarokban játszósarokkal igyekeznek lekötni a gyerekek figyelmét, nagyképernyős tévén mesefilm, a sarokban óriáslegó várja őket - Takács Dóra szerint ez egyedülálló az országban. Ha megérkezik a papa, nagypapa vagy más férfi rokon, egy üvegfalon keresztül beszélhetnek vele, a szombathelyi börtön ugyanis kizárólag férfiakat fogad, nők itt csak előzetesben vannak.*

*A kilenc sportpálya és a tornaterem a 2004-ig itt működő laktanya öröksége (a Savaria Kiképző Központ épületeinek egy részéből lett a börtön), csakúgy, mint a színházterem, tornaterem és a szakkörök tartására alkalmas melléképületek. Szakkörből is éppen kilenc van, az oktatási blokk minden terme más foglalkozásról árulkodik, az egyikben agyagedények és kisebb agyag ajándéktárgyak, a festőszakkörben csendes falusi tájakat ábrázoló akvarellek láthatók, a harmadik teremben stopperórákkal felszerelt sakkasztalok sorakoznak. Van számítástechnika szakkör, a zeneszakkörben pedig gitár, dob, szintetizátor és két kanna várja a heti két alkalmat, amikor az elítéltek egy vezetőtanár irányításával együtt zenélhetnek. Kísérőink szerint legnépszerűbb az életvezetési szakkör, ahol a rabok főzni tanulnak, és az óra végén a végterméket el is fogyasztják.*

*Napi négy órában lehet tanulni is, be lehet fejezni vagy el lehet kezdeni az általánost és a középiskolát. "Volt olyan, aki általánossal ment be az egyik BV-intézetbe és egyetemi diplomával ment ki. Nálunk is folyamatos az érdeklődés az iskola iránt" - mondja Takács Dóra.*

*"A BV-feladatok minden intézetben ugyanazok, a fő különbség itt a körülményekben van. Ilyen a higiénia, a technikai eszközök, az elhelyezési körülmények. Az épületek állapotára sem ez jellemző a többi börtönben" -*

*mutat körbe a fehér falakon Sági Csaba, BV-őrnagy, a szombathelyi vezető nevelő, aki korábban a márianosztrai börtönben dolgozott. "Volt olyan fogva tartott, aki azt mondta, hogy ez a hely Tökölhöz képest egy kórház" - mondja Sági...*

*Takács Dóra szerint a külvilágnak sokszor túlságosan idilli ez a kép. Szerinte viszont két dolgot nem szabad szem elől téveszteni: "Ez nem egy leánykollégium, bármilyenek is a körülmények, ez egy börtön. Itt úgy élnek emberek éveken át, hogy nem tudnak dönteni az idejükről és minden pillanatuk be van osztva. A másik, hogy bármit is követtek el ezek az emberek, vissza kell adnunk őket a társadalomnak, néhány év múlva közöttünk fognak élni, úgyhogy ha csak százból egy emberre hat ez a környezet, már elértünk valamit" - mondja.*

*(2010. 02. 07. Origo)*

Csakúgy, mint az előző félévben, most is találkozhattunk olyan cikkel, mely a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet anya-gyermek részlegét és az ott lakók életét mutatja be:

*- Az intézet biztosít mindent, hogy a babák megfelelő módon fejlődhessenek - mondja a börtönparancsnok. Az anyák emelt szintű börtönkosztot, folyadékban, vitaminokban és rostokban gazdag ételeket kapnak, így segítik elő a szoptatást. A gyerekeknek kiságy, járóka, hordozók, rugdalózók, babakocsi, tisztálkodószerek, pelenka, tápszer, bébiétel jár, s készségfejlesztő játékokról is gondoskodnak számukra. Az intézet mégsem helyettesítheti az igazi, való életet, a kicsik egyfajta mesterséges környezetben élnek egy évig, ahol az anyjukon és társaikon kívül legfeljebb a nevelőtisztek, a védőnők és a kéthetente rendelő gyerekorvos hangját hallhatják.*

*- A külvilág hangjait, illatait nem ismerik, az apjukat legfeljebb olyankor látják, ha az bejön látogatóba. Nem kapaszkodhatnak rendszeresen a szakállába, nem ringatja őket más kéz, csak az anyjuké - mondja Füzesi Viktor.*

*- Nem tudják, milyen a kutyaugatás, az autózaj, s más, a többi gyerek számára megszokott ingerek nem érik őket: bárhogy is csűrjük-csavarjuk a szót, a börtön egy baba számára meglehetősen ingerszegény környezet. Ezért is van az, hogy egyéves korukban el kell hagyniuk az intézetet, a további fejlődésük ugyanis itt már nem biztosított. Noha a kecskeméti börtönrészleg inkább hasonlít anyaothonra, mint egy büntetés-végrehajtási intézetre, az idekerült nők mégiscsak rabok, szigorú szabályok vonatkoznak rájuk. Igaz, a zárkaajtójukon - ellentétben más cellákkal - belülről is van kilincs, s az ajtót nem zárják rájuk, mondván, csak az anya rab, a gyerek szabad, az ő mozgását nem akadályozhatják. Am ha valaki megsérti a fegyelmi előírásokat, a gyereket rövid időre elveszik tőle, s ilyenkor valóban rázárul az ajtó is.*

*(2009. 10. 04. Népszabadság)*

### **3. Fogvatartás után**

Ebben a félévben szintén az volt jellemző, ami az előzőben, hogy alig találkoztunk olyan cikkel, amely a fogvatartásból szabadulók helyzetével, problémáival, nehézségeivel foglalkozott. Mindössze 3 olyan írásra bukkantunk, melyben pusztán néhány mondat erejéig szóba kerül a szabadulás utáni helyzet, időszak is.

Nagy Éva szabadulás utáni története, élete bemutatása kapcsán megtudhatjuk, hogy:

*„Megtanult vigyázni magára, távolságtartóbb lett, bár úgy véli, a naivsága még mindig megvan. De egy biztos, törvénysértésre senki sem tudná rávenni. Csak az bántja, hogy nem talál állást magának. Becsületes munkát keres, bármit elvállalna, ami emberekkel kapcsolatos. Csakhogy a dolog nem olyan egyszerű: múltja miatt nem nagyon akarják alkalmazni.*

*Amit a sors valahol elvesz, azt másutt visszaadja. A magánéletem rendben, munkám nincs. Az éjszakai élet nem vonz, titkárnő, adminisztrátor, asszisztens boldogan lennék. Mivel nem kapok erkölcsi bizonyítványt, nem mehetek Ausztriába dolgozni, feketén pedig nem fogok. Sosem titkolom el, hogy egyszer megbotlottam!”*

*(2009. 12. 27. Blikk)*

A Hírtart 2009. 12. 09-ei egyik írásában, mely az ombudsmani látogatások és vizsgálat eredményeit ismerteti többek között, a szabadulók reszocializációját illetően a következő, nem pozitív kép tárul elénk:

*A börtönből kikerülő emberek „időzített bombaként” élnek a társadalomnak, sok az „újrázó” bűnöző: mindössze 46 százalék azoknak az aránya, akik nem visszaesőként lépik át a börtönkaput.*

*(2009. 12. 09. Hírtart)*

Lényegesen optimistább Csuka Tamásné, a Váci Fegyház és Börtön református lelkésznője, aki szerint a hívő szabadultak könnyebb helyzetben vannak a társadalmi beilleszkedést illetően:

- Sokakban felvetődik az, hogy akinek priusza van, az nem talál majd állást.  
- Igen, nagyon nehéz a börtön után munkát találni, de aki kitartó, annak sikerül. Áldott dolgok történnek a hívő emberekkel...

- A börtönstatisztikák azt mutatják, hogy sok a visszaeső.  
- Igen, az országos átlag szerint a fogvatartottak több mint ötven százaléka visszaesik. Úgy tűnik, aki egyszer a börtönt kóstolta, az visszajár, de a bibliakörösöknél ez az arány már sokkal jobb.  
*(2009. 11. 16. Magyar Nemzet)*

Láthatjuk, hogy a sajtó csak nagyon érintőlegesen foglalkozik a szabadultak társadalmi beilleszkedésének témakörével. Problémáik közül esetleg a munkakeresés, az annak kapcsán fellépő nehézségek kerülnek megemlítésre, a többi beilleszkedést nehezítő probléma (lakhatás, alacsony iskolázottság, emberi kapcsolatok felbomlása, anyagi nehézségek stb.) szóra sem érdemes...

#### **4. Vélekedések fogvatartottakról és szabadultakról**

A sajtóban több cikk jelent meg a TV2 Hal a tortán című műsoráról, melynek szereplői volt fogvatartottak voltak.

*„A műsorban köztörvényes, nem piti bűnözőket szerepeltetnek”*  
Tizenhat nézői panasz érkezett a TV2 Hal a tortán című műsorával kapcsolatban az Országos Rádió- és Televíziótestület (ORTT) irodájához – tájékoztatta az MTI-t csütörtökön Berényi Diána, az ORTT szóvivője. Mint mondta, az ORTT jövő szerdán dönt arról, hogy a nézői panaszok hatására elrendel-e vizsgálatot. Ha a testület úgy dönt, hogy törvénysértést követett el a műsorszolgáltató, akkor a TV2-t nyilatkozatra kéri fel, melynek során védekezhet. Az internetre felkerült egyik nézői panasz szerint „a műsorban köztörvényes, nem piti bűnözőket szerepeltetnek, ezzel befolyásolva a magyar népet és legfőképpen a gyerekeket”. A műsor hétfőn indult szériájában Zalatnay Sarolta, Nagy Éva, Stadler József, Pápai Jócó és Tasnádi Péter szerepel, mindannyian töltöttek rövidebb-hosszabb időt börtönben.

*(2009. 10. 15. Magyar Nemzet)*

*Büntetett előéletű hírességekkel indítja újra egyik műsorát a TV2, a műsor – készítői szerint – példát mutat a nézőknek, hogy a szereplők hasznos tagjai lettek a társadalomnak. Az ORTT vizsgálatot indít a tegnapi adás után, mert az egyes vélemények szerint alkotmányos alapjogokat sért... Szalai Annamária, az ORTT fideszes tagja lapunknak elmondta, hogy foglalkoznak az említett műsorral, amely alkotmányos alapjogokat sért, ha abban bűnözőket pozitív kontextusban mutatnak be. A szakember szerint a csatorna ismét túllépett egy határt, amelyet megközelítenie sem lett volna szabad. A tegnapi adás után az ORTT biztosan vizsgálatot indít az ügyben.*

*(2009. 10. 13. Magyar Nemzet)*

*Elkerekedett szemmel olvastam a neten, hogy a TV2 sities hetet rendez a Hal a tortán stábjával. Teljes gőzzel, illetve Büntetett előétel címmel. Vagyis olyan ismert és kicsikét ismert emberek fognak felváltva főzni és pontozni a képernyőn főműsoridőben, 12-es karikával, akik valamely magyar büntetés-végrehajtási intézmény vendégszeretétét élvezték a közelmúltig. A csapat tagjai: Zalatnay Sarolta (három évre ítélve), Tasnádi Péter (hat év, nem jogerősen), Stadler József (négy és fél év), Nagy Éva (négy év), Pápay József (harminc nap előzetes).*

*Ahogy ebbe a sorba illik a fent emlegetett két bukott büntudatos műsor belső szerkezete, koreográfiája, épp annyira elüt a fentiektől a heti sities főzőcske világa...*

*A tematikus hét és ember közeli szereplői azt sugallják, a sities is ember, mi az hogy, nagyon is. Az ő lelkivilága, az ő emlékei, az ő szenvedései számítanak, és alapos meggondolásra kell, hogy késztessek... Kit is? A szavazópolgárt jövő áprilisban? Hiszen kinek nincsen manapság egy kicsike vaj a fején? Kinek a logikája ez? Kinek az őszinte, csupasz, didergő félelme attól, hogy hamarosan számolnia kell a tetteiért? S ha ő fél, és elhiszi, hogy megjárhatja, annál jobb hírünk most nem is lehet. Zalatnay hétfőn egyébként már*

*alaposan cserben is hagyta meghívóit: törött műköréssel, loncsos, fasírhúsba lógó hajjal, az asztalon alvó macskával látott neki a gusztustalan vacsora elkészítésének. A tévé előtt ülő háziasszony, aki eddig behunyta a szemét, ha Cini büntetőügyéről esett szó, hogy csak az énekesnőt és a saját fiatalágát lássa, ezt már nem tűri el tőle. Undorodva csatornát vált.*

*(2009. 10. 14. Magyar Nemzet)*

*Börtönviselt celebekkel űzi a népszerűséget a TV2*

*A TV2 a „Hal a tortán” című főzős-versengős műsorát börtönviselt bulvárszereplőkkel, például Tasnádi Péterrel frissíti fel. A csatorna szerint a műsor arról szól, az egyén hogyan válik „mihamarabb hasznos és elfogadott tagjává a társadalomnak”. Valóban bulvársztárok főzőcskéje mutat majd példát a szociális beilleszkedés kérdésében?*

*A TV2-nek feltettünk néhány kérdést a műsorral kapcsolatban. Ezek szó szerint a következők voltak:*

*1. Mi indokolta az ő szerepeltetésüket egy nagy nézettségű tévéshowban?*

*2. A szereplők közül Tasnádi Pétert igen súlyos cselekmények kapcsán vádolták, ill. találták bűnösnek. Természetesen az, aki letöltötte büntetését, tiszta lappal indul újra. Mégis: nem gondolja-e a TV2, hogy egy maffia-bűncselekmények és erőszakos büntettek miatt elítélt személy szerepeltetése egy showban problematikus?*

*3. A társadalmi felelősség problematikájára szeretnék rákérdezni. A kommersz tévéshow-kat nagyon sokszor éppen olyan gyerekek, fiatalok nézik, akiknek gyakorta nincsenek más kulturális mintáik, csak azok, amelyeket a televízió mutat. Mit üzen önök szerint ez a műsor számukra?*

*4. Az éppen ilyen, legkevésbé felkészült nézőket segíti-e valamiképpen a műsor a látottak feldolgozásában? Kontextusba helyezi-e a szereplőket és a társadalomban elfoglalt helyüket?*

*A kérdéseinkre tételes formában nem kaptunk választ. A TV2 programszerkesztőségének PR vezetője, Magyar Rita szövivő az alábbi állásfoglalást küldte el a hvg.hu-nak:*

*„A Hal a tortán gasztro-reality show az elmúlt szezonban is készített tematikus heteket, amikor az adott témához választott szereplőket és vacsoratémát.*

*Az október 12-én újrainduló műsor első tematikus hete azt szeretné megmutatni milyen az élet „priusszal”, a börtön után, hiszen számos játékfilm, riport és dokumentum műsor bizonyítja, hogy ez a téma érdekli a nézőket. Ezen érdeklődés alapján választotta ezt a témát a szerkesztő csapat és olyan szereplőket hívott meg a műsorba, akik közismertek már letöltött börtönbüntetésük után.*

*A műsorban azt szeretnék megmutatni, hogy az igazságszolgáltatás mindenkire egyaránt vonatkozik, hírnévtől függetlenül, de a büntetés letöltése után fontos, hogy az egyén mihamarabb hasznos és elfogadott tagjává váljon a társadalomnak.”*

*Így a csatorna közleménye. Természetesen a kérdéses műsorokat még nem láttuk (bár Tasnádi szerda reggel már azt is elárulta a tévében, hogy ő „nyerte” a versenyt. De abban nem vagyunk biztosak, hogy éppen a Hal a tortán fogja bemutatni, hogy „milyen az élet priusszal”. A börtönből szabadultak, az életbe újra beilleszkedni próbálók, az új munkát, életközéget, életcél keresők sorsa vélhetően egészen másképp alakul, mint a bulvárcelebritások, akik letöltötték büntetésüket. Részben, mert ők nem érdeklik a kereskedelmi médiát, rájuk nem vár tévéshow és tisztos summa a szereplésért. S mert az előítéleteknek inkább ők lesznek a célpontjai.*

*(2009. 10. 08. HVG.hu)*

*Tóth Vera nyilvánosan kér bocsánatot Tasnádiéktól*

*A volt megasztár-győztes csak barátainak fakadt ki Facebook-oldalán, de cikk lett belőle. Tóth Vera azt sérelmezte, hogy a média nem olyan embereket szerepeltet, akiknek szükségük lenne a lehetőségre, hanem olyanokat, akik már befutottak. Már ha befutásnak lehet nevezni a méltán hírhedt jelzőkkel felruházott következő heti Hal a tortán szereplők – Tasnádi Péter, Stadler József, Zalatnay Sarolta, Pápai Joci vagy az egykori playmate, Nagy Éva – karrierjét.*

*„Elképesztőnek tartom, hogy ebből ekkora botrány lett. Nem akartam senkit sem megbántani, főleg nem azokat, akik a jövő heti Hal a tortán című TV2-produkcióban szerepelnek” – öntötte szavakba bocsánatkérését Tóth Vera a Velvetnek, amikor a Blikkben megjelent kiborulásáról kérdeztük. A napilap szerint ugyanis az egykori megasztáros közösségi oldalán fejtette ki véleményét arról, mennyire nem ért egyet a következő heti gasztro-reality szereplőinek favorizálásával.*

*„Sosem nézek tévét, de most pont odakapcsoltam... egyszerűen felháborítónak tartom, hogy a TV2 Hal a tortánjában a jövő héten maffiózók főznek, olyanok, akik embert öltek, mások pénzt vették el, és nyomorba döntöttek családokat! Miért kellett ezekből sztárt csinálni? Itt tartunk? Szánalmas” – idézte a Blikk Tóth Vera Facebook-bejegyzését.*

*(2009. 10. 09. Index)*

Mint olvashatjuk a TV2 Hal a tortán című műsora igen nagy port kavart, és a sajtóban megjelent hozzáállás alapján nem nevezhető igazán népszerűnek. Az olvasottak több szempontból is elgondolkodtatóak, egyrészt, hogy a pozitív példák bemutatása (a műsor szereplőitől elvonatkoztatva, általában a pozitív példákra gondolva), a szabadultak nehézségeinek, problémáinak médiában történő megismertetése vajon a velük szemben meglévő előítéletek csökkentése vagy éppen ellenkezőleg, az előítéletek növekedése irányába hatnak-e. Másrészt Szalai Annamária (aki az ORTT tagja!) azon mondata, hogy „alkotmányos alapjogokat sért, ha abban bűnözőket pozitív kontextusban mutatnak be” felettébb érdekes, hiszen ezzel azt mondja ki, hogy volt fogvatartottakat – mindegy, akárhogyan is élnek - semmiképpen ne tüntessünk fel pozitív színben, mivel ezzel – feltételezhetőleg - a többség alkotmányos alapjogát megsértjük. Ezt olvasva több kérdés is felmerülhet bennünk: 1. Vajon mely csoportok, és azoknak a csoportoknak konkrétan mely alkotmányos alapjogát sérti a „bűnözők pozitív kontextusban történő bemutatása”? 2. Mivel ez a csoport feltételezhetően nem a „bűnözők” lesznek, felvetődhet az a kérdés is, hogy mi van a fogvatartottak vagy volt fogvatartottak alkotmányos alapjogával? Az ő alkotmányos alapjogukat nem sérti ez a kijelentés? Vagy ez már minket nem érdekel?

## **5. Diszkrimináció a romákkal szemben, a „cigánybűnözés”**

Csakúgy mint az előző időszakban most is sok olyan cikket (a vizsgált cikkek kb. 20 %-a) találtunk, melyek a roma emberek nehézségeiről, az őket érő előítéletekről és diszkriminációról számolnak be. Jelen összefoglalónkban most ezek közül csak azokat az írásokat emelném ki, melynek témája a „cigánybűnözés” volt.

A következő írást - bárhogyan igyekeztem - nem sikerült megválni, nincs olyan része, mely ne lenne figyelemreméltó, ezért az összefoglalónkban szinte teljes terjedelmében olvasható a Magyar Nemzetben megjelent következő cikk:

*Cigánybűnözésről értekezett Gönczöl Katalin*  
*Az egyetemi tanárt korábban nem zavarta, hogy adatokat gyűjtöttek a bűnözők származásáról. A balliberális értelmiség a rasszista bélyeget süti rá mindenkire, aki a cigányságot nem kizárólag a jó oldaláról közelíti meg. Azaz, aki e hazai kisebbség tagjai által okozott, sokszor véres konfliktusokról, azok gyakoriságáról, mélyebb okairól szól, illetve ha az esetleges megoldásokat nem feltétlenül az ő ízlése szerint ábrázolja. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy épp egy baloldali értelmiségi ikon – a Horn-koalíció parlamentjének állampolgári jogi biztosa, a Gyurcsány-kabinet igazságügyi szakállamtikára –, Gönczöl Katalin az, aki a Kádár-rendszer alatt keletkezett tudományos dolgozataiban a cigányok bűnözési szokásait rendre csoportosította, és felállította a cigánybűnözés kategóriáját. E kifejezés ma tabu, ám a politikailag korrekt közbeszéd őrei a tekintélyes kriminológust soha egyetlen szóval sem bírálták. A más politikai oldalhoz tartozókat azonban ennél jóval kevesebbért is a szégyenpadra ültetik.*

*Múlt év decemberében Gönczöl Katalin a roma gárdák alakulásának hírére úgy nyilatkozott: az a probléma, hogy gyűlölet van a társadalomban és nem konfliktushelyzet. Tavaly februárban – akkor még az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium szakállamtikáraként – az FN.hu-nak adott interjújában pedig azt mondta: 1990-ig volt cigánybűnözés, azóta azonban a jogállam színvak, amikor ítélkezik. Ez azt jelentheti, hogy a bűnelkövetők etnikumáról nincsenek statisztikák, nyilvántartások. Az interjúban foglaltakat azonban érthetjük úgy is, hogy a rendszerváltás előtt lehetett cigánybűnözésről beszélni, azóta viszont nem lehet.*

*A kétértelmű megfogalmazás miatt tehát csak feltételezésekre hagyatkozhatunk, ám a legéletszerűbb értelmezés talán az, hogy az elismert kriminológus feltehetőleg azt akarta mondani: a Kádár-rendszerben még nyíltan használták a cigánybűnözés kategóriát, és etnikai alapú nyilvántartásokat vezettek a hatóságok a bűnelkövetőkről.*

*A bűnözésről tabu nélkül*

*A „cigánybűnözés” akkori apostolaként számító egykori kriminológus, majd ombudsman, ma egyetemi tanár szakmai kompetenciáját azóta sem kérdőjelezte meg senki. Az olvasó ezért könnyen eltévedhet: vajon ez, vagy az a Gönczöl Katalin mondja-mondta ki az igazságot?*

A professzornő tehát régebben nem kerülte a kényes témákat, kendőzetlenül beszélt a cigányságról, ragaszkodott a róluk szóló vizsgálatok tényeihez. Egy művében például úgy értekezett, hogy a rasszista kuruc.info megnyalná mind a tíz ujját: a romák között több a bűnelkövető, viszonyaik szinte predesztinálják őket az erőszakos cselekményekre. A visszaeső bűnelkövetők tipológiája című, 1980-as könyvében terjedelmes részt szentelt a problematikának. Így írt: „Az interjúk során kérdéseink kiterjedtek arra, hogy az elítélt cigány származásának vallja-e magát. Erre a kérdésre nagyon kevés elítélt tagadta meg a választ (az erőszakosok körében 0,8 százalék, a vagyon elleniek körében 1,0 százalék). Cigány származásának vallotta magát az erőszakosoknak 35,5 százaléka, míg a vagyon ellenieknek csak 13,8 százaléka. Ez a nagymértékű eltérés azt jelzi, hogy az erőszaknak, a fizikai erő kultuszának a cigányság körében az átlagosnál nagyobb tekintélye, tradíciója van.

Ezt a megállapítást támasztják alá a cigánybűnözés kérdéséről megjelent egyik tanulmány adatai is. A tanulmány szerzői megállapítják, hogy a cigánybűnözésen belül az erőszakos bűncselekmények aránya több mint kétszerese a nem cigányok bűncselekményeinél tapasztalt erőszakos bűnözés arányának. (A cigányok által elkövetett bűncselekmények 39,9 százaléka, míg a nem cigányok által elkövetett bűncselekményeknek csak 18 százaléka erőszakos bűncselekmény.)”

Gönczöl Katalin magától értetődő természetességgel, a szakterminológia részeként használta a „cigánybűnözés” kifejezést. Ezzel viszont, illetve hogy a mai napig nem vonta vissza állításait, rászolgált arra, hogy szakmája és a balliberális értelmiség szalonképtelennek nyilvánítsa, s kirekessze a demokratikus értékeket vallók soraiból.

Cigánybűnözés, cigány bűnözők

De olvassuk csak tovább! „Viszonylag jelentős eltérés mutatkozik a vagyon elleni bűnözés vonatkozásában is. A cigányok által elkövetett bűncselekmények között a vagyon elleni bűncselekmények aránya 57,3 százalék, míg a nem cigányok által elkövetett bűncselekmények között csak 40,7 százalék. A cigány bűnözők előfordulása az összébűnözésen belül 5,1, az erőszakos bűnözésen belül 10,6, a vagyon elleni bűnözésen belül pedig 7 százalékos arányt mutat. Ezek az adatok elsősorban az erőszakos bűncselekmények elkövetőinek összetétele szempontjából figyelemre méltóak. Amíg az összébűnözésen belül csak minden tizedik személy cigány, addig az általam vizsgált erőszakos visszaesők körében több mint minden harmadik. Ez a különbség azt is jelzi, hogy az elkövetőknek ezzel a kategóriájával szemben a korábban alkalmazott büntetések fokozott mértékben bizonyultak hatástalannak, körükben a társadalmi beilleszkedés jóval eredménytelenebb.”

Hagyjuk meg, markáns vélemény! A tudományos tapasztalata alapján a tudós Gönczöl a cigánybűnözés után cigány bűnözőkről is beszél. Végeredményben azt ecseteli, milyen előkelő helyet foglalnak el a romák a bűnözői toplistákon. A közzétett tanulmányokban ugyanakkor nem tiltakozik az adatgyűjtés módszerei ellen, hanem láthatóan természetesnek tartja, hogy faji alapú kimutatásokat készítsenek az etnikai kisebbségekről, s az is kiderül megállapításaiból, hogy a cigányok a bűnre fogékonyabbak és hajlamosabbak a statisztikák tanúsága szerint. A jogtudós ráadásul azt is sugallja, hogy az effajta devianciát megfelelőbben kell szankcionálni, hatásosabb büntetést kell kiszabni a társadalmi beilleszkedésre nehezen hajlítható egyénekkel szemben.

A tekintélyes kriminológus, aki e megállapításait biztosan nem politikai vagy egyéb kényszer alatt tette, később így folytatja: „A neveltetési körülmények szempontjából a cigány származás sajátos normarendszer elsajátítását tételezi fel. Az uralkodótól eltérő normarendszer kialakulásának és létezésének feltételeit a nemzetiségi összetartozás és az ezen alapuló tradíció, illetve a hátrányos szociális helyzet teremtette meg. A hátrányos helyzet egyebek között kedvezőtlen egészségügyi, élelmezési és lakásviszonyokban, valamint a kulturális feltételek hiányában jelentkezik még ma is, jóllehet az elmúlt évtizedben a cigányság életkörülményei az állami szociálpolitikai intézkedések következtében sokat javultak.” Azaz, szemben a cigány szokásokkal, az egyetemi tanár beállításában kedvező megvilágításba kerültek a Kádár-rezsim szociálpolitikai intézkedései.

Mások azonban mindezt vitatják. Szerintük a hazai cigányság lecsúszása éppen ebben a periódusban vált végzetessé. Arról, hogy a diktatúra szociálpolitikájáról mi lehet Gönczöl véleménye manapság, egyelőre nem leltünk följírást anyagot.

„Bűnözést igazoló nézetrendszer”

A tudós mindenestre már pályakezdő jogászként is hasonló problémákkal foglalkozott. Az 1973-ban publikált, Az erőszakos bűnözés című munkájában, amely a „Fejezetek a szakkriminológia köréből” tankönyvben jelent meg, az alábbiakat olvashatjuk: „Az erőszakos visszaesők mikrokozmoszában olyan tartósan jelentkező körülményeket lehet találni, amelyek a bűnözést igazoló nézetrendszert alátámasztják: műveltségi színvonaluk rendkívül alacsony, családi környezetük primitív életszemléletet áraszt, szakmai felkészültséggel nem rendelkeznek, általában segédmunkásként dolgoznak.” A szerző itt is fontosnak tartotta leszögezni: az elkövetők körében viszonylag nagy arányban találhatók cigányok.

Nem tesz Gönczöl kevésbé karakteres megállapításokat egy 1982-es, a Valóságban megjelent publikációjában. A hátrányos helyzetűekről így vélekedik: „A legfrissebb kriminológiai kutatások eredményei szerint az új körülményekhez való alkalmazkodási nehézségeik abban nyilvánulnak meg, hogy bűnözésaktivitásuk a korábbiakhoz képest növekszik és új körökben eddig nem szokásos bűnözési formákban vesznek részt. Ezek a folyamatok napjainkban legintenzívebben a cigány lakosság bizonyos integrálódó rétegeiben figyelhetők meg.”

Az iménti két szövegből az olvasható ki: a rangos jogász szerint a cigányság integrációja káros mellékhatásokkal jár, hiszen olyan primitív életszemléletű, műveletlen személyekről van szó, akikben a többségtől tapasztalható befogadás fokozza bennük a bűnelkövetési vágyat. Szinte folytatja ezt a gondolatsort az 1987-ben kiadott önálló kötete, a Bűnözés és társadalompolitika egyik fejezetében: „Az erőszakos bűnelkövetők társadalmi, szociális jellemzőit már részletesen tárgyaltam. Most csak utalni szeretnék arra, hogy a bűnelkövetőknek ez a csoportja mind az iskolázottság, mind a neveltetéskor jellemző szociális helyzet szempontjából a társadalmilag leginkább hátrányos helyzetű rétegekbe tartozik. Így a társadalmi integrációjuk is lényegesen kedvezőtlenebb, mint a többi bűnelkövetőé, és negatív irányban tér el a társadalmi átlagtól is. Mindkét viszonyítási alaphoz képest lényegesen nagyobb arányban fordul elő körükben a segéd- és betanított munkás, az ingázó, a nagycsaládos, a cigány származású. Életmódjukra jellemző a mértéktelen alkoholfogyasztás, a kulturális igénytelenség, az erőszak

*kultusza, a fizikai erőfölény hierarchiateremtő szerepe, a hajlam az önbíráskodásra, a vélt vagy valódi sérelmek fizikai megtorlása.”*

*Ismét csak szögezzük le: mivel Gönczöl mindaddig nem határolódott el korábbi eszmefuttatásától, a módszerektől, így jogosan hihetjük, hogy az egyetemi tanár tollát korábban is a máig vállalt szakmai meggyőződés vezette-vezeti.*

*Szabó Máté vesszőfutása*

*Mindez azért fontos, mert tavaly tavasszal nagy port vert fel Szabó Máté ombudsman kijelentése, aki összesen egyszer alkalmazta a „cigánybűnözés” kifejezést. Akkorára duzzadt a „szakmai berkekben” a vele szembeni felzúdulás, hogy az emberi jogi biztos kénytelen volt elnézést kérni. Szabó számára nem volt megbocsátás, pedig még az is elképzelhető, hogy szakmai segítségért épp Gönczöl tudományos munkáihoz fordult.*

*Majtényi László olyannyira porig alázza Szabót, hogy tiltakozásképpen visszaküldte neki a tőle kapott kiténtetését. S ha a cigánybűnözés kifejezés használata ekkora bűn, akkor felvetődik a kérdés: talán szerencséje van a volt szakállamtitkárnak, hogy a „cigánybűnözés” és „cigány bűnöző” kifejezések használata miatt egyetlen rossz szóval sem illették? Hiszen Gönczöl Katalin ráadásul pont azt a posztot töltötte be, mint amit most Szabó Máté. Majtényi László pedig ugyancsak a kilencvenes években látta el az adatvédelmi biztos teendőket, épp akkor, amikor Gönczöl volt az első MSZP– SZDSZ-koalíció idején megválasztott ombudsman. Vajon Majtényi nem ismerte volna biztostársának és jogász kollégájának a hazai cigánysággal kapcsolatos tapasztalatait és tudományos minősítéseit?*

*A hallgatás oka*

*Na és persze az is kérdés, mit szólnak mindehhez a Magyar Szocialista Pártban, no meg az SZDSZ parlamenti frakciójába tömörült megélhetési politikusok, akik a problémákkal való szembenézés helyett csupán azt hangoztatják, hogy elfogadhatatlan a cigánybűnözés kifejezés, és kevesebbert is folyamatosan rasszizmussal vádolják politikai ellenfeleiket. Ők sincsenek tisztában az emberi jogi kérdésekben főideológusnak tartott Gönczöl Katalin munkásságával? Mindenesetre e cikk után már nem hivatkozhatnak erre. Vagy tán igaz lenne Teleki László volt romaügyi államtitkár, jelenlegi miniszterelnöki romaügyi megbízott, szocialista képviselő óvó intése, hogy az MSZP-nek meg kell őriznie a rasszista szavazóit is, ezért óvatosan kell bánnia a cigányságot érintő témákkal? És ezt az álláspontot osztják az elébb említett hölgyek és urak?*

*Még mielőtt valaki a titok feloldására hívná fel a figyelmünket, leszögezzük, hogy természetesen tudjuk, mi van a háttérben. Gönczöl Katalin tudományos munkássága azért érdemli meg a felejtést, mert a Gyúresány-kormány igényeinek maximális kiszolgálásával vezényelte le a 2006. őszi szégyenletes kormányzati-rendőrségi ámokfutást vizsgáló grémium munkáját. A Gönczöl-bizottság lényegében a véltlen ünneplő embereket tette meg bűnbaknak a felháborító, jogállamban elképzelhetetlen kegyetlen összeverésükért.*

*(2010. 01. 22. Magyar Nemzet)*

Szintén a Magyar Nemzetben olvashatjuk a következő mondatokat, mely sokat elárul a cikk írójának romákhoz való viszonyulásáról:

*Kolompár Orbán, az Országos Cigány Önkormányzat (OCÖ) elnöke saját példáján keresztül bizonyította be, hogy nincs „cigánybűnözés”. A romák sem csak az olyan megélhetési bűnelkövetési módokra képesek, mint a színesfémtolvajlás, a konyhakertek, gyümölcsösök megdézsmálása vagy a tyúklopás. Hanem, mint azt Kolompár és társai bemutatták, az eddig csupán a fehérgalléros intellektuális elkövetőknek tulajdonított gazdasági bűncselekmények terén is képesek a felzárkózásra. (2009. 10. 12. Magyar Nemzet)*

És egy Magyarországi eset, mely szintén nem mentes a diszkriminációtól:

*Hétfőtől nem szolgál ki a benzinkútján romákat egy jászalsószentgyörgyi férfi, mert évente több százezer forintnyi üzemanyagot lopnak el tőle. Az Egyenlő Bánásmód Hatóság szerint a diszkrimináció alkotmányellenes. Szabó László, a töltőállomás tulajdonosa szerint évente 750 ezer forint kár éri azért, mert többen nem fizetnek a tankolás után, s állítása szerint romák lopnak tőle. Közlése szerint a kamerák visszanezése után derült ki, hogy romákról van szó. Minderről az RTL Klub Híradója számolt be szombaton.*

*Arra a kérdésre, hogyan tudta ezt megállapítani, a tulajdonos azt mondta: a kutasok látták és a kamerák felvételén fel lehet ismerni. Egy másik kérdésre, szerinte ki cigány ma Magyarországon, Szabó László közölte: aki úgy viselkedik, nem tartja be a törvényeket, lop.*

*Az RTL Klub megmutatta a Jász-Nagykun-Szolnok megyei benzinkúton kitett feliratot, amelyen egyebek mellett az olvasható: "Az elmúlt időszakban bekövetkezett események késztetnek arra, hogy a tulajdonomat képező és általam üzemeltetett benzinkutat bezárom a roma, cigány kisebbség előtt."*

*Demeter Judit, az Egyenlő Bánásmód Hatóság igazgatója szerint a benzinkút tulajdonosának ez a magatartása sérti az emberi méltóságot. Sérti az egyenlő méltóságú személyként kezelés elvét, és hátrányos megkülönböztetést jelent a romák számára másokhoz képest, amikor megtagadnak tőlük egy szolgáltatást - mondta az igazgató.*

*(2009. 11. 14. Népszabadság)*

## **6. A munkahelyi diszkrimináció által érintett csoportok**

Csakúgy mint az előző időszakban, most is több olyan cikket olvashattunk, mely főként kutatások és vizsgálati eredmények ismertetése kapcsán általában foglalkozott a munkahelyi diszkrimináció kérdéskörével. A munkahelyi diszkrimináció által érintett, a cikkekben megemlített csoportok ugyanazok, akik korábban: idősek, fiatalok, fogyatékosok, kisgyermekes anyák, romák, iskolázatlanok, tehát ők azok, akik a munkakeresés kapcsán a legtöbb akadályba ütköznek, akiket a legkevésbé szívesen alkalmaznak a munkaadók.

## Néhány kutatási eredmény:

*A romák elleni diszkrimináció hazánkban a legmagasabb a vizsgált országok körében.*

*A TÁRKI Társadalomkutatási Zrt. legfrissebb, áprilisban készült reprezentatív kutatási eredményei szerint a 18 és 62 év közötti munkaképes korú népesség körében az álláskereső, illetve az állásvesztés során a megkérdezettek hat százaléka érezte úgy, hogy az elmúlt 12 hónapban diszkrimináció érte, vagyis nem a munkavégzéssel összefüggő okok, hanem személyes tulajdonsága miatt nem alkalmazták.*

*A legtöbben arra panaszkodtak, hogy valaki Magyarországon azért nem kap munkát, mert például nő, kisgyerekes anya, cigány vagy öreg. Az előbb említett „okok” miatt előfordult, hogy vagy nem vették fel a munkára jelentkezőket, vagy elbocsátották őket. A TÁRKI által megkérdezett nők által legtöbbet emlegetett tényező a kisgyermek nevelése volt, vagyis az esetek 36 százalékában azért nem vettek fel valakit egy álláshelyre, vagy azért bocsátották el a munkahelyéről, mert például bölcsődés vagy óvodás korú gyermeke van.*

*A TÁRKI kutatása szerint az átlagosnál magasabb a vélt vagy valós diszkrimináció mértéke a fiatalok és az iskolázatlanok körében is. Hazánkban a 18–27 évesek, illetve a legfeljebb nyolc általános iskolát végzettek körében a mutató értéke 15, illetve 13 százalék. Ha pedig valaki fiatal és szakmája sincs, még nehezebb helyzetben van a munkaerőpiacon.*

*A diszkriminációt elszenvedők sorát a cigány származásúak folytatják, közülük a megkérdezettek 12 százaléka érezte úgy, hogy azért nem kap munkát, mert roma. A TÁRKI tavaszi felmérése során született eredmények egybecsengenek a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adataival, amelyek szerint a férfiak körében a származás, a nők körében pedig a családi állapot és az életkor okoz az átlagosnál gyakrabban diszkriminációt.*

*A KSH szakemberei is arra jutottak, hogy a 19 és 64 év közöttiek 16 százalékát legalább egy okból érte hátrányos megkülönböztetés az álláskereső során, míg 8 százalékukat ugyanazért pedig elbocsátották. Egy friss, európai uniós országokat összehasonlító adatfelvétel szerint a magyarországi romák körében a megkérdezettek 90 százaléka gondolja, hogy a származás alapú diszkrimináció széles körben elterjedt.*

*A 2009-es adatfelvétel idején, az álláskereső során a vizsgálatot megelőző 12 hónapban a magyar romák harmada, vagyis 32 százaléka szenvedett el diszkriminációt, ami a vizsgált országok legmagasabb értéke.*

*(2009. 08. 18. Hírtart)*

*A terepmunkával készített kutatásról, amely zömében még 2009 első felében zajlott, Simonovits Bori, a Tárki szociológusa számolt be a HírExtrának. A kutató elmondta, hogy a vizsgálat egy álláshirdetés-monitoringgal vette kezdetét. Ennek keretében összesen 2000 budapesti és nyíregyházi hirdetést vettek górcső alá. Kizárólag azt vizsgálták, mennyiben tartalmaznak diszkriminatív elemeket a hirdetések. Ennek során arra jutottak, hogy a megfigyelt hirdetések mintegy 20 százalékában volt valamilyen diszkriminatív tartalom. Ezek döntően nemi, és/vagy életkori megkötést jelöltek meg. A legtipikusabb talán a „fiatal pultos hölgyet keresünk” szöveg volt.*

*Mint Simonovits Bori közölte: amióta törvényi szabályozása van a munkahelyi diszkriminációnak, azóta a munkáltató által preferált származásra, családi állapotra szerencsére alig történik nyílt utalás, most sem találtak ilyet a hirdetési szövegekben.*

*A 2000, véletlenszerűen kiválasztott és értékelt álláshirdetésre épült aztán egy száz hirdetésből álló telefonos tesztelés is. A telefonpróbára kiválasztott száz hirdetés szintén véletlenszerűen lett kiválasztva. Itt arra voltak kíváncsiak, ha ugyanazt az álláshirdetőt felhívja egy roma hölgy vagy egy roma férfi, egy kisgyermekes anya*

vagy egy középkorú (45 év feletti) nő vagy férfi, mennyiben változik a munkáltató hozzáállása. Az eredmény: 27 személyes ellenőrzésnél fordult elő kirekesztés, vagyis 27 százalékos a diszkrimináció aránya. A munkáltatók a leginkább elutasítók az „idős” férfiakkal szemben voltak, esetükben 36 százalékos volt a nyílt elutasítás, szemben az átlagos 12-vel szemben. A romákkal szemben inkább burkolt elutasítás volt megfigyelhető. Mint a módszertanról érdeklődve Simonovits Bori elmondta, a roma tesztelő mindig roma néven mutatkozott be, a kisgyermekes anya pedig a beszélgetések végén egyszerűen rákérdezett, problémát jelent-e családi elkötelezettsége.

(2010. 01. 26. Index)

Ugyanerről a kutatásról a Magyar Nemzet 2009. 10. 28-ai számában a következő jelent meg:

*A telefonos diszkriminációtisztelés módszerét alkalmazva kiderült továbbá, hogy a munkakörök esetében keresettebbek a fiatalabbak, mint az idősebbek, illetve a nők mint a férfiak, a hátrányos megkülönböztetéssel legnagyobb arányban pedig a középkorú férfiaknak kell megküzdniük. A kutatás egyik legfontosabb tanulsága, hogy az általuk vizsgált állások többségét erőteljes nemi szegmentáltság jellemzi: sokkal nagyobb az igény a női pultosokra, pincérekre, pénztárosokra, bolti eladókra, varrónőkre és virágkötőkre, telemarketingesekre és ügynökökre, mint a férfiakra; valamint hogy a telefonos álláskeresés tesztelt területein keresettebbek a fiatalabbak, mint az idősebbek. A tesztelt hirdetések 27 százaléka tartalmazott diszkriminatív kitétel: ezeknek több mint fele kizárólag nemi, minden ötödik életkori, és a fennmaradó egyötöd a nemi és életkori kitételek kombinációját tartalmazta: (pl. „fiatal hölgyet”). Bár többségében voltak a roma származásra adott pozitív vagy elfogadó munkáltatói reakciók (pl. „a származás nem probléma, ha megfelelő végzettséggel rendelkezik” vagy „nem probléma, a teljesítmény a lényeg”) a telefonos tesztelés során néhány esetben előfordult, hogy a munkáltató vagy annak képviselője már a beszélgetés elején, a nyilvánvalóan roma név hallatán letette a telefont, illetve kendőzetlenül megmondta, hogy az állás betöltése szempontjából a roma származás gondot okoz (pl. „ha roma, akkor nem aktuális” vagy „így alakult, hét év alatt még soha sem volt roma dolgozó. Probléma is, meg nem is.”)*

A kutatási eredményeket a következő élettörténet is igazolja:

*Hogy frissdiplomás romaként nem könnyű a versenyszférában az elhelyezkedés, azt Varga Tünde példája bizonyítja, aki a Pécsi Tudományegyetemen végzett közgazdasági területen. "Romaként még egy állásinterjúig is nehéz eljutni. Meglátják a fényképes önéletrajzot, és már be sem hívnak interjúra. Nagyon sok olyan helyre adtam be a jelentkezésemet, ahova a kiírás szerint rendelkeztem a szükséges kvalitásokkal, de mégsem kaptam lehetőséget személyesen bizonyítani" - panaszkodott el a fiatal hölgy. Hozzátette: sikertelenségét nem akarja teljes mértékben roma származására fogni, hiszen ő is tudja, hogy válság van. Sok csalódás után végül sikerrel járt. "Most közgazdaságtant tanítok egy mohácsi iskolában. Örülök, hogy van valahol állásom és a tanítást is szeretem csinálni" - magyarázza.*

*A hölgy beszámolt arról, hogy már szakmai gyakorlati helyet is nehezen talált magának. "Többször is jelentkeztem egy mohácsi bankba, de egyszer sem hívtak be. Majd amikor a Romaversitas támogatókat kerestem, többek között felvette a kapcsolatot annak a banknak a központjával is, ahova én Mohácson jelentkeztem és megállapodtak a támogatási programban. Ezután szóltak nekem a Romaversitasnál, hogy próbáljam meg újra a*

*jelentkezést és ekkor sikerült bejutnom. Egy évet töltöttem el a pénzügyetnél. Miután bekerültem a közvetlen kollegák nagyon készségesek voltak és segítettek nekem mindenben" - mesélte Tünde.*

*Tavaly volt olyan ügy, amikor egy vizsgálat során - a munkáltató védekezésével szemben - bizonyítékkal sikerült alátámasztani, hogy az egyik munkáltató roma származása miatt nem alkalmazta a pozícióra tökéletesen illő embert. "A roma illető odatelefonált a munkáltatónak, és azok részletes tájékoztatást adtak neki az elvégzendő feladatokról. Még aznap bement a jelentkező és amikor meglátták, hogy roma, mondták neki, hogy köszönik szépen, de mégsem aktuális. Ráadásul ebben az esetben a jelentkezőt a munkaügyi hivatal közvetítette ki és így a hivatal képviselőjének tanúvallomásával sikerült "lebuktatni" a munkáltatót. Az ilyen "pofonok", illetve sérelmek elkerülésére a cigány származású emberek azt a stratégiát szokták alkalmazni, hogy már telefonon megkérdezik, hogy nem probléma-e a roma származás. Sajnos a legtöbb esetben a munkáltató erre a kérdésre egyből visszautasító választ ad és leteszi a telefont."*

*(2009. 09. 29. Origo)*

Az e félévben olvasottak alapján ugyanazt jelenthetjük ki, amit korábban: a fogvatartottak, ill. börtönből szabadulók nem jelennek meg külön célcsoportként és nem kerülnek megemlítésre a cikkekben. Azonban mivel tudvalévő, hogy közöttük jelentős számban, magas arányban megtalálhatók a romák és jellemző rájuk az alacsony iskolázottság is, ezért kijelenthetjük, hogy a fent említett problémák és nehézségek őket is érintik.

## **Összegzés**

Összegzésképpen most is elmondhatjuk, hogy a 105 cikk, melyet témánk szempontjából relevánsnak találtunk, nagy része elsősorban a büntetés-végrehajtási intézetben eltöltött időszakokkal, az ottani körülményekkel foglalkozott, és alig találtunk olyan írást, melyből megismerhettük volna a szabadulók élethelyzetét, a társadalmi- és munkaerő-piaci beilleszkedés nehézségeit. Ugyanakkor a TV2 Hal a tortán című műsora kapcsán láttuk, hogy a szabadulók médiában történő megjelenése igen érzékeny terület, a volt fogvatartottak szereplése, életük bemutatása nem feltétlenül kívánatos az átlagember (és az ORTT) számára, legalábbis főműsoridőben, országos nézettségű műsorban. Természetesen lehetséges, hogy ha a Hal a tortán szereplői mások, kevésbé ismert emberek lettek volna, a nézők reakciója is másképp alakult volna.

Mint ahogyan azt az elején említettük, az e félévben vizsgált cikkek témája eléggé hasonlatos volt az előző félévben vizsgált írásokhoz, témánkat illetően a médiában jelentősebb változást nem tapasztaltunk.